

פרשת תולדות

על פי הגילוי הנשגב של הגליא רזיא

יצחק אבינו אהב את עשו ורצה לברכו כי חשב שהוא דוד המלך שנולד עם יעקב

עוד ראוי להתבונן במה שכבר נתייגעו כל המפרשים לבאר מהו שורש אהבתו של יצחק אבינו לעשו הרשע, עד כדי כך שרצה למסור לו את כל הברכות שנמסרו לו מאברהם אביו, לולא רבקה אמנו שעמדה בפרץ והכניסה את יעקב במקומו, הן אמת שדבר זה מפורש בכתוב (שם כח): **"ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו"**. ופירש רש"י: **"יודע ציד, לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבורו אביו שהוא מדקדק במצוות"**.

אמנם ברור לכל משכיל כי באהבת יצחק לעשו טמון ענין יותר עמוק, שהרי יצחק אבינו היה קדוש מרחם מיום לידתו, וכל ימי חייו עבד את ה' במדת הדין הקשה, להחמיר בכל דבר בלי שום קולות, והנה כאן אהב את עשו הרשע אהבה גדולה עד כדי כך שרצה למסור לו את כל הברכות, הלא דבר הוא.

שלישי בקודש ראוי להתבונן במה שמבואר בזוהר הקדוש (פרשת תולדות קמו), כי כל הברכות שקיבל יעקב מיצחק אביו במקום עשו, הטמין יעקב לגאולה העתידה, כאשר יקומו כל מלכי אומות העולם להילחם כנגד ישראל, אבל בעולם הזה הסתפק במה שבירכו יצחק כששלחו לפדן ארם, כמו שכתוב (שם כח-כב): **"קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך, ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך והיית לקהל**

בפרשתנו פרשת תולדות דבר בעתו מה טוב להתבונן במה שסיבב הקב"ה מסבב כל הסיבות, שיצחק אבינו ורבקה אמנו, שהם חלק בלתי נפרד מהאבות והאמהות הקדושים, הולידו את יעקב אבינו ואת עשו הרשע, שני ראשי שרשרת המחנות של קדושה לעומת טומאה לדורות עולם, יעקב אבינו הוא ראש י"ב שבטי ישראל הקדושים, ועשו הרשע הוא ראש לכל אומות העולם שונאי ישראל, אשר בני ישראל נמצאים בגלות אדום הארוכה הנקראת על שמו עד ביאת מלך המשיח במהרה.

ובאמת רבקה אמנו עצמה כבר הביעה את פליאתה על כך, כשראתה שבן אחד מפרסם לצאת לעבודה זרה, כמו שכתוב (בראשית כה-כב): **"ויתרוצצו הבנים בקרבה"**. ופירש רש"י: **"ויתרוצצו, רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרסם לצאת, עוברת על פתח עבודת אלילים, עשו מפרסם לצאת"**.

"ותאמר אם כן למה זה אנכי", למה נתן לי הקב"ה בן כזה שיהיה ראש לעובדי עבודה זרה, **"ותלך לדרוש את ה' ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר"**. אמנם עדיין צריך להבין תשובת הקב"ה לשם מה סיבב שרשע כעשו יולד מיצחק ורבקה, ועוד יחד עם יעקב אחים תאומים.

לפי שמדתו של יצחק הוא "פחד יצחק", ראש לכל הדינים הקדושים, שכל ראשי הקליפות נכנעים תחתיו, ולא רצה השטן שהוא וכל חיילותיו יהיו משועבדים תחתיו.

לכן כדי להתגבר על הקטרוג של השטן, הבטיחו לו שיהיה לו חלק ונחלה בזרע הבכור של יצחק, אשר כפי המבואר היה ראוי להיות דוד המלך, אבל למעשה רימו אותו מן השמים בבחינת (תהלים יח-ז): "ועם עיקש תתפתל", שנולד עשו הרשע במקום דוד המלך, והשטן חשב כל הזמן על עשו שהוא דוד, ושמח מאד שהוא שולט עליו, עד שבא יעקב ולקח ממנו את הברכות של יצחק, אז נתגלה לו שהוא עשו ולא דוד. אלו תוכן דבריו הקדושים.

ה"עמודיה שבעה" הביא סיוע נפלא לחידוש נשגב זה, ממה שמבואר במדרש בפרשתנו (ב"ר סג-ח): "וכיון שראה שמואל את דוד אדמוני, דכתיב (שמואל א טז-יב) וישלח ויביאהו והוא אדמוני, נתיירא ואמר אף זה שופך דמים כעשו, אמר לו הקב"ה (שם) עם יפה עינים, עשו מדעת עצמו הוא הורג, אבל זה מדעת סנהדרין הוא הורג".

ונראה פשוט כי מדרש זה הוא המקור לדברי "בעל הטורים" בפרשתנו על מה שנאמר בלידת עשו (בראשית כה-כה): "ויצא הראשון אדמוני, ב' במסורת, ויצא הראשון אדמוני, והוא אדמוני עם יפה עינים, גבי דוד. כשראה שמואל את דוד אדמוני, אמר זה שופך דמים כעשו, ועל כן נאמר עם יפה עינים, כלומר עם דעת סנהדרין הוא עושה שנקראו עינים, שנאמר (במדבר טו-כד) אם מעיני העדה".

ולכאורה יפלא איך עלתה על דעתו של שמואל מחשבה כזו שדוד הוא שופך דמים כעשו, אולם לפי האמור מבאר ה"עמודיה

עמים". וצריך ביאור מה ראה יעקב להטמין ברכות אלו לגאולה העתידה.

יצחק אבינו היה צריך להוליד את יעקב ודוד במקום עשו

רחש לבי דבר טוב ליישב כל זה על פי הקדמה יקרה מאירת עינים שהביא הדרשן הגדול רבי בצלאל מסלוצק זצ"ל בספר הנפלא "עמודיה שבעה" (עמוד ב פחד יצחק סימן יב) [הובא הרבה בספרי החיד"א] בשם "גליא רזיא", והובא גם כן ב"ילקוט ראובני" (פרשת תולדות אות כט, ובערך דוד אות י), והנה תוכן דבריו הקדושים.

ידוע ומפורסם כי ג' האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב עם דוד המלך, משלימים את ד' רגלי המרכבה של כסא הכבוד שהקב"ה יושב עליהם, כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת וירא טז): "תא חזי עבד קב"ה לדוד מלכא חד סמכא מכרסייא עלאה כאבהן". פירוש: "בא וראה, עשה הקב"ה את דוד המלך רגל אחת מכסא של מעלה כאבות". וכן מבואר בזוהר (פרשת ויצא קנד): לפרש מה שכתוב בלידת יהודה (בראשית כט-ל): "ותעמוד מלדת, בגין דהכא אשתכללו ארבע סמכין". וכתב הגה"ק החיד"א ב"ניצוצי אורות": "פירוש, נתקנו ד' רגלי המרכבה, כי ד' דיהודה רומזת על דוד".

לפי זה אומר ה"גליא רזיא" שהיה ראוי כי יחד עם לידת יעקב שהיה הרגל השלישית שבמרכבה, יולד גם דוד המלך הרגל הרביעית שבמרכבה, אלא שנשתנה המצב בגלל הקטרוג הגדול של הס"מ שהוא השטן, שעוד לפני שנולד יצחק עורר קטרוג גדול כדי למנוע את לידתו, ובפרט בשעת העקידה עורר שוב קטרוג גדול על יצחק שיהיה נשחט ולא ינצל, לכן פעל בכל כוחו לסבך את האיל בקרניו שלא יהיה קרב במקום יצחק, והטעם לכך,

גליא רזיא: דוד המלך שהוא רגל רביעית שבמרכבה
היה צריך להיוולד יחד עם יעקב במקום עשו הרשע

עשו הרשע נולד במקום דוד כי הס"מ עורר קטרוג גדול
למנוע את לידתו של יצחק והבטיחו לו חלק בזרעו

הקב"ה התחכם על השטן להוליד את עשו במקום דוד
כדי שיעקב יוציא את נשמת רבי עקיבא מעקב עשו

דוד המלך היה מותר לבוא בקהל בזכות רבי עקיבא
שהוא סוד תורה שבעל פה שבה נמסר היתר זה

שבעה", כי היות
שעשו ירש את
מקומו של דוד
שהיה צריך
להיוולד מיצחק
ורבקה, זאת ועוד
שדוד נולד אדמוני
כמו עשו, לכן חשב
שהוא דומה לעשו
שבא במקומו.

על פי האמור

הוא מפרש את הפסוק הראשון בפרשתנו:
"ואלה תולדות יצחק בן אברהם", ופירש רש"י:
"יעקב ועשו האמורים בפרשה", ועל כך מפרש
הכתוב מדוע באמת הוליד יצחק את עשו
במקום דוד, "אברהם הוליד את יצחק", כדי
שאברהם יוכל להוליד את יצחק, אבל אם דוד
היה צריך להיוולד מיצחק, היה השטן מקטרג
למנוע את לידתו של יצחק.

מה נוראים הם דברי הרה"ק מקמארנא
זי"ע ב"היכל הברכה" בפסוק "ויצא הראשון
אדמוני", שנמסר שם במסורה ב' פעמים
"אדמוני" אחד כאן, והשני מה שנאמר על דוד
המלך: "והוא אדמוני עם יפה עינים", וביאר
בלשון קדשו:

"אדמוני, מלא ואו, כי לא נברא להיות רשע
שופך דם נקי אלא על פי התורה, ולזה חבירו
הוא "אדמוני" דוד, והרשע הזה אילו היה בוחר
בטוב, היה יכול להיות צדיק גדול אלף פעמים
מיעקב, כי יעקב השיג בהשגות משה, והוא
אם היה רוצה לבחור בטוב, היה יכול לעלות
למדריגת משיח ליחידה דאצילות, בסוד
אדמוני עם יפה עינים".

השטן פחד מהחוט המשולש

יצחק יעקב ודוד שיביאו את הגאולה

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד,
להשתעשע בהקדמה יקרה זו המאירה את
כל הפרשה באור בהיר, ונפתח לבאר הטעם
שהשטן פחד כל כך מלידת יצחק, ועוד יותר
מלידתו של דוד המלך יחד עם יעקב אבינו,
עד שהיה צורך להבטיחו שיוכל לשלוט עליו,
וכתוצאה מכך נולד עשו במקום דוד, על פי
מה ששינינו בגמרא (שבת פט:.) כי לעתיד לבוא
יאמר הקב"ה לאברהם ואחר כך ליעקב: "בניך
חטאו לי", על כך ישיבו שניהם: "רבנו של
עולם, ימחו על קדושת שמך".

כשיראה הקב"ה שאברהם ויעקב לא למדו
זכות על ישראל, אז יפנה ליצחק ויאמר לו:
"בניך חטאו לי, אמר [יצחק] לפניו, רבנו של
עולם, בני ולא בניך, בשעה שהקדימו לפניך
נעשה לנשמע קראת להם (שמות ד-כב) בני
בכורי, עכשיו בני ולא בניך... אם אתה סובל
את כולם [למחול את כל עוונותיהם] מוטב,
ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך, ואם תמצא
לומר כולם עלי, הא קריבית נפשי קמך". הרי
לנו דברים ברורים שהגאולה העתידה תבוא

דוד המלך עצמו עתידי להיות מלך המשיח

אולם אף
שביצחק אבינו
עצמו לא הצליח
השטן למנוע את
לידתו, מפאת
קדושתם הגדולה
של אברהם אבינו
ושרה אמנו, אבל

כאשר היו יעקב ודוד צריכים להיוולד מיצחק ורבקה, על זה לא היה השטן מוכן להסכים בשום אופן, והתאמץ בכל כוחותיו לקטרג ולמנוע דבר זה, שהרי שנינו בגמרא (פסחים פח.) כי בית המקדש הראשון נבנה בזכות אברהם שקראו הר, בית המקדש השני נבנה בזכות יצחק שקראו שדה, ובית המקדש השלישי יבנה בזכות יעקב שקראו בית.

זאת ועוד ידוע שדוד המלך עצמו עתיד להיות מלך המשיח, כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת לך לך פב:): "דוד מלכא חי לעלמין [דוד המלך חי לעולם], ואפילו ביומי מלכא משיחא איהו מלכא [ואפילו בימי מלך המשיח הוא מלך], דהא תנן [שהרי שנינו], מלכא משיחא [מלך המשיח], אי מן חייא הוא דוד שמיה [אם יהיה מן החיים, דוד שמו], ואי מן מתייא הוא דוד שמיה" [ואם יהיה מאלו שמתו ויקומו לתחיה, גם כן דוד שמו]. וכן יסד רבי אליעזר הקליר בפיוט להושענא רבה (אומץ ישעך): "איש צמח שמו הוא דוד בעצמו".

לכן נפל על השטן פחד גדול שאם יולידו יצחק ורבקה את יעקב ודוד ביחד, הרי אז יתקבצו יחד החוט המשולש הקדוש, יצחק

ישוב חדש על הפליאה העצומה מדוע רצה יצחק אבינו למסור את הברכות לעשו ולא ליעקב הצדיק

יצחק אבינו חשב כי עשו הוא בעצם דוד המלך שביבא את הגאולה לעולם ולכן מסר לו את ברכות הגאולה

יצחק אבינו בחר למסור את הברכות בליל פסח שהוא משומר מששת ימי בראשית לגאולה העתידה

יצחק אבינו ביקש מעשו "וצודה לי צידה" שיקרב את הגאולה וישלים את השם בכל ד' אותיותיו

בזכות יצחק אבינו שמדתו דין, שמכל האבות ילמד רק הוא זכות על ישראל.

יומתק לפרש בזה מה שאמרה שרה בלידת יצחק (בראשית כא-1): "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי". כי ראתה בנבואה שדוקא יצחק שמדתו דין יזכה את ישראל לעתיד לבוא, לכן אמרה: "צחוק עשה לי אלקים", שם אלקים שורש הדין של יצחק עשה לי צחוק ושמחה, לזכות את ישראל לעתיד לבוא במדת הדין של יצחק, "כל השומע יצחק לי", כל השומע שדוקא יצחק שמדתו דין יזכה את ישראל, יצחק וישמח לי שהולדתי בן כזה.

הנה כי כן מבואר היטב הטעם שפחד השטן כל כך מלידת יצחק, שהרי ידוע שהשטן מפחד פחד מות מהגאולה העתידה שאז יתבטל מן העולם, כמבואר בגמרא (סוכה נב): "לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים". והרי שנינו בגמרא (ב"ב טז): "הוא השטן, הוא היצר הרע, הוא מלאך המות", לכן קטרג השטן קטרוג גדול למנוע את לידת יצחק, וגם בשעת העקידה קטרג עליו שישחט כדי שלא יקרב את הגאולה.

יצחק אבינו למסור את הברכות לעשו ולא ליעקב, כי יצחק ידע כי לפי סדר ד' רגלי המרכבה אברהם יצחק יעקב דוד, היה דוד צריך להיוולד ממנו יחד עם יעקב, ולא ידע שבגלל הקטרוג של הס"מ החליף הקב"ה את עשו במקום דוד, לכן מאחר שחשב כי עשו הוא דוד המלך שעתיד להיות מלך המשיח, רצה למסור לו את כל הברכות.

ונראה לבאר הטעם שלא גילה הקב"ה ליצחק מיד שהברכות ראויות הן ליעקב ולא לעשו, כי כאשר נתבונן במהות הברכות של יצחק אבינו, נראה שכולן מתאימות להפליא לגאולה העתידה, כשהעולם יתוקן בתיקון השלם כמו לפני חטא עץ הדעת לפני שנתקללה האדמה, ועל כך בירכו יצחק (בראשית כז-כח): "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוח דגן ותירוש", בלי שום קלקול, והוסיף לברכו (שם כט): "יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך", שכל אומות העולם יהיו משועבדים תחת ישראל.

מה נפלא להבין בזה מה שבחר יצחק אבינו למסור ברכות אלו דוקא בליל פסח, כמו שפירש רש"י (שם ט) שרבקה אמרה ליעקב להכין ליצחק שני גדיי עזים, אחד לפסח ואחד לחגיגה, כי ליל פסח נקבע מששת ימי בראשית לגאולה העתידה, כמו שכתוב (שמות יב-מב): "ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים", ודרשו בגמרא (ר"ה יא:): "בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל. מנלן, אמר קרא ליל שימורים, ליל המשומר ובא מששת ימי בראשית". לכן ראוי למסור ברכות הגאולה דוקא בליל קדוש זה.

יומתק להבין בזה מה שהקדים יצחק להזכיר לעשו כהקדמה לקראת מסירת

אבינו שילמד זכות על ישראל בגאולה העתידה, יעקב אבינו שבזכותו יבנה בית המקדש השלישי, ודוד המלך שהוא עצמו יהיה מלך המשיח שיבוא ויגאל את ישראל גאולה שלימה, והרי כבר אמר החכם מכל אדם (קהלת ד-יב): "והחוט המושלש לא במהרה ינתק".

על כך בא השטן לקטרג למנוע קיבוץ זה של החוט המושלש, בטענה שעדיין לא הגיע זמן הגאולה לבטל אותו וכל כוחותיו מן העולם, ונתחכם הקב"ה כביכול עם השטן למסור בידו את השליטה על הבן הבכור שיוולד יחד עם יעקב, אלא שבמקום דוד המלך נולד עשו הרשע שהשטן באמת שלט עליו, ולא ידע שהוא איננו דוד, עד שבא יעקב ולקח מעשו את הברכות, אז נתגלה לשטן שרימו אותו מן השמים ומסרו בידיו את עשו במקום דוד.

ונראה לבאר לפי זה מה שהתלונן עשו הרשע כשנתגלה לו שיעקב לקח ממנו הברכות (כז-ל): "ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמיים, את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי". כי דיבורים אלו הם של הס"מ שרו של עשו שבקעו מגרונו של עשו, והתלונן במר נפשו על הקב"ה שקרא שמו יעקב כמו שפירש רש"י, ובאמת בגלל יעקב התחכם עליו הקב"ה פעמיים, פעם אחת "את בכורתי לקח", כי תחת מה שחשב השטן תחילה שמסרו בידו את הבכור שהוא דוד המלך, הרי למעשה נשאר דוד המלך בקדושתו כשיצא מזרעו של יעקב, זאת ועוד, "והנה עתה לקח ברכתי".

יצחק אבינו רצה למסור הברכות לעשו בחושבו שהוא דוד המלך

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו לגלות טעם חדש בדחילו ורחימו, על מה שרצה

את הגאולה העתידה, והרי מקרא מלא דיבר הכתוב (שמות יז-טו): **"ויאמר כי יד על כס י"ה מלחמה לה בעמלק מדור דור"**. ופירש רש"י שכל זמן שעמלק קיים אין השם שלם כי חסרות אותיות ו"ה. הנה כי כן זהו שאמר יצחק לעשו שחשב כי הוא דוד המלך: **"וצודה לי צידה"**, תקרב את הגאולה להשלים ד' אותיות השם הוי"ה, כדי שאברכך בברכת הגאולה.

הנה כי כן יש לומר כי מטעם זה בירך יצחק את עשו בברכות אלו של הגאולה העתידה, כי חשב שהוא דוד המלך שנוולד יחד עם יעקב אבינו כדי להביא את הגאולה השלימה לעולם, ובאמת מטעם זה לא גילה הקב"ה ליצחק שלא יברך את עשו כי הוא רשע אלא יברך את יעקב, כי אז לא היה יצחק מברכו בברכת הגאולה מאחר שעדיין לא הגיע זמן הגאולה.

אולם רבקה אמנו שכבר ידעה שהחליף הקב"ה את דוד המלך עם עשו הרשע, כשראתה שאחד מהבנים מפרכס לצאת לעבודה זרה, וגילה לה הקב"ה: **"שני גוים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ"**, לכן הבינה מזה שהיא צריכה להיכנס בעובי הקורה למנוע מעשו את הברכות, וכך עשתה שהכניסה את יעקב במקום עשו, ואחרי שקיבל יעקב את הברכות נתגלה גם ליצחק הסוד הגדול, שהחליף הקב"ה את דוד המלך עם עשו הרשע שאינו ראוי לברכות.

מעתה הרווחנו להבין כוונתו העמוקה של יעקב אבינו שטמן את כל הברכות הללו לגאולה העתידה, כי השיג ברוח קדשו שיצחק רצה למסור ברכות אלו לעשו בחושבו שהוא דוד המלך שנוולד בעולם כדי לקרב את הגאולה, לכן מאחר שהוא ידע את האמת כי עשו הוא רשע ועדיין לא הגיע זמן הגאולה,

הברכות את כל ד' הגלויות, כמו שכתוב (בראשית כז-ג): **"ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי צידה"**. ודרשו על כך במדרש (ב"ר סה-יג): **"שא נא כליך זו בכל... תליך זו מדי... קשתך זו יון... וצא השדה זו אדום"**. לפי האמור רצה לרמז לעשו שחשב שהוא דוד, שתפקידו לגאול את ישראל מכל ד' הגלויות, לכן הוא רוצה למסור לו את ברכת הגאולה.

"וצודה לי ציד" להשלים את השם בד' אותיותיו

ועתה בא וראה דבר פלא כי על פי האמור יפתח לנו פתח לבאר מה שאמר יצחק אבינו לעשו **"וצודה לי צידה"**, ופירש המגיד מקאז'ניץ זי"ע ב"עבודת ישראל" (ד"ה ורבקה אמרה) שרמז לו על השם הוי"ה, הנה הדברים בלשון קדשו:

"ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר וגו' ואברככה לפני ה'". ופירש רש"י ברשותו שיסכים על ידי עיין שם. והענין נפלא כי לא מצינו לעיל בדברי יצחק שאמר לפני ה' רק ואברככה לפני מותי. ונראה רמז הדברים שאמר יצחק לעשו וצא השדה וצודה לי צידה, וחשבו במסורה ה' שבמלת ציד"ה ליתר ציד קרי.

לכן נראה כי יצחק הצדיק רמז בדבריו לשם הוי"ה הגנוז, כי במילת וצוד"ה ו"ה יתירים, כי היה לו לומר וצד, ובמילת ציד"ה י"ה יתירים, כי די באותיות צד לשם דבר הניצוד, אלא שרמזו לארבע אותיות הקדושים שהוא יסכים על ידו. ורבקה הצדיקת לגודל חכמתה הבינה הרמז, ואמרה בעליל שמעתי אביך מדבר ואברככה לפני ה'."

לפי האמור יש לומר הביאור בזה, כי היות שיצחק חשב כי עשו הוא דוד המלך שיקרב

דינו של שמואל הרמתי, עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית".

נמצינו למדים מזה כי מצד תורה שבכתב לא היה דוד המלך ראוי לבוא בקהל ה', אולם כך מסר הקב"ה את ההלכה בתורה שבעל פה שניתנה למשה רבינו בהר סיני, ומשה מסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים עד לבית דינו של שמואל הרמתי, כי בלא תעשה זה הקפיד הכתוב רק על זכרים: "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'", אבל עמונית ומואבית מותרות לבוא בקהל ה'.

והנה כתב רבינו בחיי (פרשת בא דיבור הא') לפרש מה שכתוב בתורה ברוב המצוות: "וידבר ה' אל משה לאמר". כי "וידבר" שהוא דיבור הקשה, הוא רמז על תורה שבכתב שכתובה בקיצור וקשה להבין פירושה, ואילו "לאמר" שהוא אמירה רכה, הוא רמז על מה שמסר הקב"ה פירוש המצוה בהרחבה בתורה שבעל פה. וזהו שכתוב: "וידבר ה' אל משה לאמר", שמסר לו הקב"ה את המצוה בתורה שבכתב בבחינת דיבור, ובתורה שבעל פה בבחינת אמירה.

הנה כי כן זהו שאמר דוד המלך: "שרים רדפוני חנם", השרים דואג האדומי ואחיתופל שהיו שונאי דוד, רדפוני חנם שאינני ראוי לבוא בקהל משום שיצאתי מרות המואביה, "ומדברך", מתורה שבכתב שהיא בבחינת "דברך" "פחד לבי", שהרי שם מפורש: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'". אמנם "שש אנכי על אמרתך", על תורה שבעל פה שהיא בבחינת אמירה, "כמוצא שלל רב", כי בתורה שבעל פה נמסרה ההלכה עד לבית דינו של שמואל הרמתי שאני ראוי לבא בקהל ה'. אלו דבריהם המתוקים.

נתחכם להטמין את הברכות הללו לגאולה העתידה כי שם מקומן האמיתי.

נפלאות דרכי ה'

שהביא את עשו במקום דוד

בדרך זו במסילה נעלה לבאר נפלאות דרכי ה', שלמראית עין כאילו התחשב הקב"ה עם הקטרוג של השטן להכניס את עשו במקום דוד, אולם למעשה קיים הקב"ה מה שאמר דוד המלך עצמו (תהלים ב-ד): "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו, אז ידבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו, ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי". כי בכך שהביא את עשו במקום דוד, קירב את הגאולה השלימה כמו שנבאר בעזרת השי"ת.

נקדים מה שהביא בספר "פנינים יקרים" (ליקוטים ד"ה שרים רדפוני) דבר נפלא בשם הגה"ק בעל "ברוך טעם" זי"ע, וב"דברי אליהו" (תהלים קיט ד"ה שרים) הביא דבר זה בשם הגר"א מווילנא זי"ע, לפרש מה שאמר דוד המלך (תהלים קיט-קסא): "שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לבי, שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", על פי מה שמבואר בגמרא (יבמות עו:) כי דואג האדומי רצה להוכיח לשאול המלך, כי דוד המלך אינו מותר לבוא בקהל ה', שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (דברים כג-ד): "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'". וכל התורה נאמרה בלשון זכר והיא כוללת גם את הנקבות.

ומפרש בגמרא (שם טז.) כי ביקשו אז להכריז על דוד שהוא אסור לבוא בקהל ה', אלא שמיד בא יתרא הישראלי שהכתוב מכנה אותו "יתר הישמעאלי", ומפרש בגמרא הטעם: "מלמד שחגר חרבו כישמעאל ואמר, כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקך בחרב, כך מקובלני מביית

"וידו אוחזת בעקב עשו" להוציא משם את נשמת רבי עקיבא

הבה נמשיך במסע הקודש של דרכי ההשגחה, שסיבב הקב"ה שעשו יולד ליצחק ולרבקה במקום דוד, על פי מה שכבר הארכנו לפני כמה שנים לפרש הכתובים בפרשתנו (בראשית כה-כא): "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא ויעתרו לו ה' ותהר רבקה אשתו, ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותאמר אם כן למה זה אנכי, ותלך לדרוש את ה', ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר... ויצא הראשון אדמוני כולו כאדרת שער ויקראו שמו עשו, ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו, ויקרא שמו יעקב". ופירש רש"י שהקב"ה קרא שמו יעקב.

וצריך ביאור מה ראה יעקב אבינו צדיק של עולם לאחוז בעקב עשו הרשע, הלא דרכו של הצדיק להיפרד מן הרשע ולא להתחבר עמו. זאת ועוד צריך ביאור, מהי החשיבות הגדולה של פעולה זו שאחז יעקב בעקב עשו, עד כדי כך שהקב"ה כביכול בעצמו מצא לנכון לקרוא אותו בשם יעקב.

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שהביא הגה"ק החיד"א זצ"ל ב"דבש לפי" (מערכת ע אות כג) בשם "ספר הגלגולים" לרבינו האריז"ל: "רבי עקיבא היה בעקב עשו, כי ירד בתוך עומק הקליפה, ויעקב העלה אותו משם בידו, וזה שכתוב וידו אוחזת בעקב עשו". נמצינו למדים מזה כי יעקב אבינו הוציא את נשמת רבי עקיבא מעקב עשו.

ויש להוסיף תבלין על פי מה שגילה האריז"ל עוד ב"לקוטי תורה" (פרשת ויחי ד"ה ויפוזו), כי רבי עקיבא היה ניצוץ של יעקב

אבינו, ונרמז בפסוק (בראשית מט-כד): "מידי אביר יעקב" - אבי"ר יעקב"ב הוא אותיות רב"י עקיב"א. הנה כי כן מטעם זה טרח יעקב מיד בצאתו לאויר העולם, לאחוז בעקב עשו להוציא משם את נשמת רבי עקיבא, לקיים בזה מה שאמר רשב"י (קידושין ב:): "משל לאדם שאבדה לו אבידה מי חוזר על מי, בעל אבידה מחזר על אבידתו", וכן כאן חזר יעקב על אבדתו להחזיר לקדושה את הניצוץ הקדוש שלו רבי עקיבא.

והנה רבקה ראתה שיש בקרבה בן צדיק ובן רשע, כי אחד מפרכס לצאת לבתי מדרשות של שם ועבר, ואחד מפרכס לצאת לעבודה זרה, לכן התפללה: "למה זה אנכי", מדוע סיבב הקב"ה שרשע כעשו יולד ממנה. אולם אחר כך השיגה ברוח קדשה את הסוד הגדול, כי בעקבו של עשו טמונה נשמתו הקדושה של רבי עקיבא, ולכן סיבב הקב"ה שעשו הרשע יולד ראשון ולא יעקב איש תם, כדי שיוכל יעקב לאחוז בעקב עשו להוציא משם את נשמת רבי עקיבא, אבל אם יעקב היה יוצא תחלה ואחריו עשו לא היה יכול לאחוז בעקב עשו.

מעתה ירווח לנו להבין פירוש הפסוקים: "ותאמר אם כן למה זה אנכי", מדוע סיבב הקב"ה שעשו הרשע יולד ממנה, אולם אחר כך "ותלך לדרוש את ה'", השיגה ברוח קדשה כי נשמת רבי עקיבא שדרש (פסחים כב:): מה שכתוב (דברים ו-יג) "את ה' אלקיך תירא - לרבות תלמידי חכמים", טמונה בעקב עשו, ויעקב עתיד להוציאה משם על ידי "וידו אוחזת בעקב עשו", לכן סיבב הקב"ה שעשו יהיה הבכור, כדי שיבוא יעקב אחריו ויוציא מעקב עשו את נשמת רבי עקיבא.

בגלותם האחרונה. ומטעם זה פעלו גם כן כוחות הסטרא אחרא לאסור על דוד המלך לבוא בקהל ה', שהרי דוד המלך יהיה מלך המשיח שיגאל את ישראל מגלות אדום הוא עשו.

אולם למעשה נתקיים מה שאמר דוד המלך עצמו: "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו", כי אדרבה בזה שבא עשו במקום דוד, היה יעקב יכול להוציא מעקב עשו את נשמת רבי עקיבא, שסידר את כל התורה שבעל פה, שנתבאר שם כי דוד המלך מותר לבוא בקהל, ולהיות מלך המשיח שיבוא ויגאלנו מגלות אדום הוא עשו.

זאת ועוד, שהרי הגאולה העתידה תבוא רק בזכות העסק בתורה שבעל פה, כמו שדרשו בגמרא (ב"ב ח. ת.) על הפסוק (הושע ח-ט): "גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם - פסוק זה בלשון ארמית נאמר, אי תנו כולוהו עתה אקבצם". וכן מבואר במדרש (ויק"ר ג-ז): "אין כל הגלויות הללו מתכנסות אלא בזכות משניות, מאי טעמא גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם".

ופירש ב"מתנות כהונה" כי "יתנו" הוא "משנה" בלשון ארמית. וכבר הבאנו כמה פעמים רמז נפלא שאמר על כך הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל בפסוק (ישעיה א-ז): "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" - ציון במשפט תפדה בגימטריא תלמו"ד ירושלמי, ושביה בצדקה בגימטריא תלמו"ד בבל"י. נמצא לפי זה כי מה שבא עשו במקום דוד, כדי שיוכל יעקב להוציא מעקב עשו את נשמת רבי עקיבא, בכך קירב את הגאולה העתידה על ידי דוד המלך במהרה בימינו אמן.

וזהו שאמר לה הקב"ה: "שני גוים בבטן, ושני לאומים ממעיך יפרדו ורב יעבוד צעיר", שעשו הגדול יצטרך לעבוד ולהיכנע בפני יעקב הצעיר, מצד "את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים". וזהו שכתוב: "ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו", להוציא משם את נשמת רבי עקיבא, ועל שם חשיבות מעשה זה, "ויקרא שמו יעקב", קרא הקב"ה בעצמו את שמו יעקב.

רבי עקיבא הוא תורה שבעל פה שדוד המלך והגאולה יבואו בזכותה

והנה ידוע מה שמבואר ב"מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן עב ועח) כי רבי עקיבא הוא סוד תורה שבעל פה, כמבואר בגמרא (מגילה ב.): "זו דברי רבי עקיבא סתימתאה". ופירש רש"י: "כל הסתומין תלמידיו היו, כדאמר בסנהדרין (דף פו.) סתם משנה רבי מאיר, סתם תוספתא רבי נחמיה, סתם ספרא רבי יהודה, וכולוהו סתימתאי אליבא דרבי עקיבא". הרי שרבי עקיבא סידר את כל התורה שבעל פה ומסרם לתלמידיו.

דבר זה למד ה"מגלה עמוקות" גם ממה ששנינו בגמרא (מנחות כט.), שזכה רבי עקיבא להשיג את הסודות של הקוצין והתגין שעל גבי האותיות שלא השיג משה רבינו, עד כדי כך שמשה רבינו התפלא ואמר: "רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי, אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני".

הנה כי כן זכינו לראות כמציץ מן החרכים מה נפלאים הם מעשי ה', שלפי מראית עין מנעו השטן וכוחותיו בקטרוגם את לידת דוד המלך מיצחק ורבקה, ובמקומו הולידו את עשו הרשע הוא אדום שישראל נמצאים